

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Попова Микити Олександровича «Підготовка майбутніх вчителів до
формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку», подану
до захисту в спеціалізовану вчену раду в Українському державному
університеті імені Михайла Драгоманова
на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01
Освіта /Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність дисертації Попова М. О. зумовлена об'єктивними вимірами сучасного суспільства, пов'язаними з його інформаційною насиченістю, швидкоплинністю подій, трансгресивністю. Такий формат розвитку суспільства детермінує гостру необхідність і доцільність формування вміння працювати з інформацією як суттєвої навички особистості ХХІ століття, що акумулюється в її медіаграмотності. Ураховуючи відому позицію, що медіаграмотність є результатом медіаосвіти, відзначимо важливість і сензитивність молодшого шкільного віку у формуванні основ медіаграмотності (уміння самостійно знаходити потрібну інформацію, перевіряти її достовірність, а також створювати власні медіапродукти) на початковому етапі навчання в закладі загальної середньої освіти.

Відтак зазначені обставини актуалізують проблему підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку, а результатом цього процесу має стати відповідна готовність майбутніх вчителів початкової школи. Отже, є очевидним, що актуальність дисертації Попова М. О. знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних і практичних потреб в обґрунтуванні, впровадженні та експериментальній верифікації педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в Українському державному університеті

імені Михайла Драгоманова відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Багаторівнева система підготовки педагогів профільного і професійного навчання в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру» (ДР № 0122U000047) та зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Медіаграмотність та соціальна відповідальність освітян в умовах інформаційної війни» (ДР №0121U001003), а також тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки і є складовою наукового напрямку Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Тема дисертації затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 25.03.2021 р.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (263 найменування, з них 57 іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 304 сторінки, із них: 188 сторінок основного тексту, 17 додатків (73 сторінки). Робота містить 11 таблиць та 11 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність, доцільність та необхідність розв'язання проблеми дослідження; коректно визначено науковий інструментарій роботи; представлено формат впровадження результатів дисертації.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку» проаналізовано нормативні документи європейського та державного рівня щодо визначення сутності медіаграмотності й регламентації процесу медіаосвіти; презентовано зарубіжний та вітчизняний досвід медіаосвіти; визначено аспекти зарубіжного досвіду, більш доцільні для імплементації у вітчизняному освітньому просторі.

У цьому розділі дисертації також представлено генезу підходів і проаналізовано сучасні тенденції професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті інформатизації та діджиталізації сучасної освіти.

У другому розділі дисертаційної роботи – «Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку» на основі аналізу хронології формування медіапонять у світовому просторі дисертант подає авторське тлумачення та компонентну структуру феноменів «медіаосвіта», «медіаграмотність», а також розглядає функціонал сучасної медіапедагогіки та медіакомпетентності вчителя початкової школи.

Суттєвий фрагмент другого розділу присвячено обґрунтуванню й розробці організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Варто відзначити, що автор проаналізував концептуальні положення теорії моделювання, які стали базовими в розв'язанні зазначеного дослідницького завдання.

Презентована дисертантом модель має модульну структуру й містить цільовий (мету, завдання, результат), теоретико-методологічний (підходи, принципи), організаційно-технологічний (компоненти готовності, зміст, форми, методи), результативно-діяльнісний (критерії, показники, рівні та умови) модулі. Відтак подана в дисертації модель синтезує найбільш суттєві аспекти дослідження Попова М.О., а саме: структуру готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти); етапність її формування (ознайомлюючо-стимулюючий, навчально-продуктивний, рефлексивно-діяльнісний етапи); критерії й рівні (достатній, задовільний, низький) її сформованості.

Логічним підсумком другого розділу дисертації стало обґрунтування педагогічних умов формування медіаграмотності в дітей молодшого

шкільного віку.

У третьому розділі дисертаційної роботи – «Експериментально-дослідна робота з підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку» розкрито процедуру та логіку проведення педагогічного експерименту, зокрема, розроблено критеріальний апарат дослідження, що містить мотиваційно-ціннісний, когнітивно-організаційний, операційно-результативний критерії з відповідними показниками; розроблено діагностичний інструментарій, представлений низкою авторських опитувальників.

Подані автором результати кількісного та якісного аналізу на етапі констатувального й контрольного експерименту довели зростання певних компонентів готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку, що уможливило констатацію ефективності розробленої автором моделі й педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Найбільш суттєвими результатами, що характеризують наукову новизну поданої дисертаційної роботи, є такі: – *уперше* теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку, а саме: 1) усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; 2) упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; 3) розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку в процесі навчальної та позанавчальної діяльності); визначено сутність та структуру готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; розроблено організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів

до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; розкрито засоби, форми та методи підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; – *подальшого розвитку* набула методика професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти.

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основні результати дослідження відображено в 10 наукових та науково-методичних працях (з них 5 одноосібні), зокрема: 3 статті в провідних наукових фахових виданнях України; 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах; 4 наукові праці апробаційного характеру; 1 навчально-методичний посібник.

Дисертаційна робота Попова М. О. перевірена на унікальність тексту за допомогою інформаційної системи «Turnitin», порушень академічної доброчесності не виявлено (ID перевірки: 2945:216451158).

Апробація результатів дослідження здійснювалася в публікаціях матеріалів дисертації, а також у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Актуальні проблеми психології розвитку особистості» (Київ, 12-15 травня 2023 року); *всеукраїнських* – «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (м. Умань, 6-7 жовт. 2022 р.); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.); XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року). Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на щорічних звітно-наукових конференціях професорсько-викладацького складу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та

на засіданнях кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки педагогічного факультету (2020 – 2024 рр.).

Практичне значення і впровадження отриманих результатів дослідження полягає в реалізації теоретично обґрунтованих й експериментально перевірених педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Автором розроблено й впроваджено: діагностичні та експериментальні методи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; вибірковий курс для студентів спеціальності 013 Початкова освіта «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»; системи вправ та завдань з формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку; доповнено зміст окремих тем навчальних дисциплін: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Сучасні інформаційні технології», «Психологія» матеріалами, що спрямовані на формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Матеріали дослідження можуть бути корисні для викладачів фахових та психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх вчителів початкових класів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані здобувачам різного рівня вищої освіти в процесі написання курсових, магістерських робіт, а також при підготовці наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Упровадження результатів дослідження. Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 255 від 14.05.2024), Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (довідка № 01-23/118 від 13.05.2024 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 51-08/305 від 13.05.2024р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 644/01 від 13.05.2024).

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання завдань дослідження. Робота містить теоретичні та методичні положення й висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані дисертантом особисто. Подані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання й використані з метою підкріплення ідей здобувача. Більш суттєві результати дослідження викладені у висновках відповідно до завдань дисертації. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Попова М.О., вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення та висловити певні зауваження:

1. У роботі мають місце певні термінологічні неточності. Так, на нашу думку, потребують більш конкретного розкриття відмінності між поняттями «медіаграмотність» та «інформаційна культура».

2. Вважаємо, що в роботі недостатньо переконливо представлена аргументація вибору країн (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія) для аналізу медіаосвіти.

3. Варто відзначити певну аспектну перевантаженість другого розділу дисертації, який охоплює широкий спектр тем, пов'язаних із підготовкою майбутніх учителів початкової школи.

4. На наш погляд, дисертанту варто було б більш детально розкрити потенціал соціальних мереж у процесі формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку.

5. На нашу думку, деякі приклади, наведені в третьому розділі дисертації, є занадто загальними й потребують конкретизації у вигляді більш ґрунтовного розкриття прикладів кейсами, спрямованими на ефективне формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку.

Отже, висловлені зауваження засвідчують перспективи та відкритість досліджуваної проблеми й не зменшують позитивної оцінки дисертаційної роботи Попова Микити Олександровича.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Попова Микити Олександровича «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 р. №759) і Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її автор Попов Микита Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Київського університету
імені Бориса Грінченка

В. Мелу

Вікторія Желанова

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965
ВЛАСНИЙ ПІДПИС
Меланової В. ЗАСВІДЧУЮ
Туровіч, праб. В. К.
Ш. Шаліцько